

Výročná správa za špecifické pracovisko Keňa – 2011

Predslov

Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity aj v roku 2011 pokračovala vo svojich aktivitách na špecifickom pracovisku v Keni. Aktivity v krajine nadväzujú na pomerne bohatú tradíciu vzájomných vzťahov z minulých rokov.

Keňa naďalej zostáva jednou z troch programových krajín slovenskej oficiálnej rozvojovej pomoci. V Národnom programe oficiálnej rozvojovej pomoci na rok 2010 bolo zvolených päť sektorových priorít pre Subsaharskú Afriku a jednou z nich je sociálny rozvoj s dôrazom na vzdelávanie a rozvoj zdravotnej starostlivosti, najmä boj proti HIV/AIDS, malárii a tuberkulóze. Aj to je jedným z dôvodov, prečo FZaSP TU naďalej realizuje v Keni programové aktivity a zameriava sa predovšetkým na:

- **Sociálny rozvoj,**
- **Zdravotnícku starostlivosť** (špecificky na kategórie deti a ženy),
- **Budovanie lokálnych kapacít prostredníctvom vzdelávania a tréningov,**
- **Osvetovú činnosť hlavne v oblasti starostlivosti o matku a dieťa,**
- **Výskumné aktivity**

Aktivity špecifického pracoviska Keňa v roku 2011 boli nasmerované hlavne do budovania nového pracoviska v Keni - v Kwale, v pobrežnej provincii. Bolo uskutočnených viacero pracovných ciest, ktoré napomohli smerovaniu pracoviska a príprave na realizáciu projektových aktivít.

Ciele špecifického pracoviska:

1. Prostredníctvom zdravotníckych, sociálnych, ošetrovateľských a laboratórnych programov, zameraných na šírenie osvedy, preventívnych aktivít zvyšovať povedomie obyvateľov žijúcich v nízko príjmovom regióne Kwale.
2. Poskytovaním špecializovaného poradenstva a vzdelávacích tréningov a odbornej podpory napomáhať zvyšovaniu kvality života miestneho obyvateľstva, podporovať zmenu životného štýlu s dôrazom na význam vzdelávania a ochranu zdravia.
3. V rámci realizácie tréningových aktivít sa zamerať predovšetkým na zdravotnú osvedu v oblasti HIV/AIDS, malárie, tuberkulózy a ďalších ochorení, a tým sa podieľať na napĺňaní šiesteho rozvojového cieľa – boj proti HIV/AIDS, malárii a ďalším ochoreniam. (*Problém HIV/AIDS je stále vysoko aktuálny, UNAIDS za posledný rok uvádza 7 % prevalenciu HIV/AIDS v krajine, pričom infikovaných je až 1,8 mil. obyvateľov, z čoho až 190 000 je detí do 15 roku života a za minulý rok zomrelo v dôsledku ochorenia AIDS 150 000 ľudí v celej krajine.*)
4. Vysielaním našich odborných kapacít, učiteľov a vedeckých pracovníkov do Kene vzdelávať a vychovávať miestnych expertov v zdravotnej, sociálnej a ošetrovateľskej

oblasti priamo v ich krajine. Cieľovou skupinou sú predovšetkým zdravotné sestry, ošetrovatelia, laboranti, pomocný zdravotnícky personál, komunitní sociálni pracovníci, atď. *(V prípade, že do SR v rámci medzivládnej dohody prídu študovať študenti z Kene, zväčša zostávajú a svoju prax vykonávajú /zúčtujú svoje vedomosti/ v EU. Z uvedených dôvodov je preto strategicky výhodnejšie vyslať do Kene odborné kapacity zo Slovenska.)*

5. Prostredníctvom výživového programu, tréningových, preventívnych a ošetrovateľských aktivít znižovať mieru detskej podvýživy, čo prispieva k napĺňaniu štvrtého rozvojového cieľa – znižovanie detskej úmrtnosti. *(Keňa je krajinou, kde je prevencia podvýživy 7%, a podvýživa je sprevádzajúci faktor u cca 70 % chorôb, ktoré spôsobujú úmrtia detí do 5-teho roku života. V regióne Kwale sa miera podvýživy odhaduje až na 30%.)*
6. V rámci starostlivosti o matku a dieťa realizovať preventívne aktivity, najmä prevenciu infekčných ochorení u novorodencov a gravidných žien, malárie u gravidných žien, HIV skrining tehotných žien, zlepšovať hygienické návyky, ktoré môžu výrazne zlepšovať starostlivosť o matku a prispievať tak k napĺňaniu piateho rozvojového cieľa – zlepšovanie zdravia matiek. *(Materská úmrtnosť v Keni je stále veľmi vysoká, 413 úmrtí matiek na 100.000 živonarodených detí . Rozvojový cieľ č. 4 a 5 – Znižovanie detskej úmrtnosti a zlepšovanie zdravotného stavu matiek sú ciele, ktoré sa týkajú predovšetkým Subsaharskej Afriky, sú celosvetovo v omeškaní a je potrebné vyvinúť o to väčšie úsilie na ich dosiahnutie.)*
7. Uvedené aktivity poskytovať všetkým vrstvám obyvateľstva bez ohľadu na vek, náboženskú, rasovú, etnickú, politickú príslušnosť, politické vyznanie, a to s ohľadom na presadzovanie rovnosti pohlaví, humanizmu, tolerancie a solidarity.
8. Umožniť doktorandom, učiteľom a vedeckým pracovníkom participovať na realizácii aktivít v krajine s nízkymi príjmami, čo zabezpečí zvýšenie úrovne výuky na FZaSP TU, rozšíri poznatky, ktoré sa na Slovensku nadobudnúť nedajú a v budúcnosti zabezpečí lepšie uplatnenie sa študentov odborov verejné zdravotníctvo, ošetrovateľstvo, laboratórne metódy a sociálna práca na trhu práce.

Aktivity a projekty realizované na špecifickom pracovisku v roku 2011

V januári 2011 sa uskutočnila **rektorátna návšteva** špecifického pracoviska v Kwale v zložení: doc. Ing. M. Mišút, CSc. (rektor TU), doc.PhDr. J. Bérešová, PhD. (prorektorka pre medzinárodné vzťahy), doc.ThDr. A. Filípek SJ (prorektor pre vzdelávanie), Ing. A. Tibenská (kvestorka TU). Delegácia z rektorátu bola oboznámená s aktivitami pracoviska. Do projektu priniesli aj niekoľko diagnostických prístrojov získaných zo sponzorských darov a stretli sa s viacerými lokálnymi partnermi špecifického pracoviska.

Za Fakultu zdravotníctva a sociálnej práce TU boli na návšteve špecifického pracoviska: prof. MUDr. M. Rusnák, CSc. (dekan FZSP), doc. MUDr. A. Ondrušová, PhD., MPH. (vedúca katedry rozvojových štúdií a tropického zdravotníctva), prof. MUDr. D. Salát, CSc. (prednosta

pneumologickej Kliniky Fakultnej nemocnice v Trnave , doc. MUDr. Viera Rusnáková, CSc. (vedúca pracoviska medicínskej informatiky SZU). Predstavitelia FZaSP TU realizovali pre lokálnych zdravotníckych zamestnancov nemocnice viacero **odborných prednášok** z oblasti verejného zdravotníctva, zdravotníckeho manažmentu, pediatrie, infektológie, tropického zdravotníctva a pneumológie. Predstavitelia FZaSP TU absolvovali viacero stretnutí s lokálnymi partnermi, týkajúcich sa vyšpecifikovania ďalšej spolupráce, strategického smerovania a technicko-administratívnej podpory zo strany hlavného partnera - Ministerstva verejného zdravotníctva a hygieny. Ďalšími partnermi, s ktorými rokovali a sú dôležitou súčasťou spolupráce na špecifickom pracovisku sú:

- *Nagasaki university*
- *District Public Health Office Kwale*
- *Aga Khan Community Health Department in Mombasa*
- *Provincial Director of Public Health and Sanitation Kwale*
- *Msambweni Hospital*
- *Kenya Medical Training College, Msambweni Campus*
- *Ministry of Education Kwale*
- *Ministry of Gender and Social Services Kwale*
- *Kwale District Eye Hospital*
- *KEMRI - Kenya Medical Research Institute*
- *Austrian Kwale Foundation*
- *Archdiocese of Mombasa*

Vo februári 2011 boli v termíne od 05.-20.02.2011 na špecifickom pracovisku v Kwale doc. PhDr. Ilievová, PhD. (Katedra ošetrovateľstva), PhDr. M. Majdan, PhD. (Katedra verejného zdravotníctva). Realizovali dva pilotné projekty. Jedným z nich bolo **hodnotenie kvality vnútorného ovzdušia v osadách v Kwale**. Cieľom projektu bolo získať objektívne namerané spirometrické údaje, ktoré majú slúžiť ako podklad pre intervenčné štúdie a ďalšie epidemiologické štúdie. Tento projekt pokračoval aj v mesiaci november – december, kedy na pracovisku boli PhDr. M. Majdan, PhD. a Mgr. M. Šváro (Katedra verejného zdravotníctva), ktorí hodnotili kvalitu vnútorného prostredia v cca 125 domácnostiach prostredníctvom meraní koncentrácií oxidu uhoľnatého, oxidu uhličitého a prachových častíc a hodnotili respiračné zdravie v skúmaných osadách. Na základe zistení daného výskumu boli publikované viaceré príspevky na odborných fórach a pripravovaný ďalší projekt v danej oblasti.

Doc. PhDr. Ľ. Ilievová, PhD. na pracovisku poskytovala ošetrovateľskú starostlivosť na operačnej sále v nemocnici, realizovala osvetové a vzdelávacie aktivity pre ošetrovatelky, mapovala ošetrovateľské aktivity v regióne a možnosť uplatnenia ošetrovateliek v nemocnici.

V čase od 22.04. – 05. 05.2011 boli na špecifickom pracovisku PhDr. J. Jančovič, PhD., PhDr. L. Fabianová, PhD. (Katedra rozvojových štúdií a tropického zdravotníctva) a Mgr. Matúš Némec (Katedra sociálnej práce). Cieľom posádky bolo na základe minuloročnej analýzy potrieb v oblasti podvýživy zrealizovať **prípravné aktivity pre vznik výživových centier** v regióne. V rámci prípravy bol na pracovisku zrealizovaný projekt v spolupráci s **Kwale Health Project „Budovanie kapacít pre starostlivosť o matku a dieťa v regióne Kwale.“** Šlo o mikrogrant poskytnutý Veľvyslanectvom SR v Nairobi, financovaný Ministerstvom zahraničných vecí prostredníctvom Slovak Aid. V rámci mikrograntu boli na pracovisko zakúpené viaceré prístroje a príslušenstvo potrebné na chod výživových centier a poskytovanie komplexnej starostlivosti pre matku a dieťa (*spirometer, elektrokardiograf, elektronické váhy, metre na meranie výšky, pediatrické vyšetrovacie stoly, antibiotiká, vitamíny a výživové doplnky*). Nový člen projektového tímu Mgr. Némec bol oboznámený s projektom a zaškolený do aktivít súvisiacich so spustením dvojročného projektu na zriadenie výživových centier.

V apríli 2011 boli vypracované dva projektové návrhy na realizáciu rozvojových projektov v Keni prostredníctvom výzvy Slovenskej agentúry pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu, Slovak Aid. Projekt podaný pod FZaSP TU - Katedrou rozvojových štúdií a tropického zdravotníctva **„Sociálno-zdravotnícka starostlivosť o podvyživené deti do 5. roku života a ich matky v regióne Kwale“ SAMRS 2011/02/10/** bol podporený a v októbri 2011 sa spustila jeho realizácia. Projekt potrvá do októbra 2013. Primárnym cieľom projektu je znižovanie detskej úmrtnosti prostredníctvom zlepšovania zdravotného stavu podvyživených detí (0-5 rokov) a prostredníctvom poradenstva matkám podvyživených detí, v oblasti výživy v regióne Kwale. K hlavným účelom projektu patrí zlepšenie dostupnosti sociálnej a zdravotnej starostlivosti, zníženie podvýživy u detí a prenos expertízy na komunitných zdravotníckych pracovníkov prostredníctvom vzdelávacieho tréningu. V rámci hlavných aktivít projekt predpokladá vyškoliť lokálnych expertov a zriadiť tri výživové centrá, ktorými sa zabezpečí aj udržateľnosť projektu.

V prvých mesiacoch trvania projektu je hlavným účelom – Zlepšenie dostupnosti sociálnej a zdravotnej starostlivosti pre podvyživené deti a ich matky v regióne Kwale. V rámci tohto účelu je hlavnou aktivitou prestavba budovy na výživové centrum v regionálnej nemocnici Kwale a výber a zriadenie dvoch vidieckych výživových centier. Druhým účelom je vyškolenie 50 komunitných zdravotníckych pracovníkov v oblasti starostlivosti o dieťa v kontexte výživy v regióne Kwale. Ďalšie aktivity, ktoré sú naplánované na ďalší rok (2012) budú smerovať k naplneniu tretieho účelu a to je zníženie podvýživy prostredníctvom vyhľadávania, diagnostiky, manažmentu a liečby podvyživených detí v rámci výživových centier. K aktivitám v rámci tohto účelu patrí aj vzdelávanie a poradenstvo matkám v oblasti starostlivosti o dieťa a matku prostredníctvom svojpomocných skupín. Projekt taktiež podporuje rozširovanie vedomostí odbornej a širšej verejnosti o problematike detskej úmrtnosti prostredníctvom výskumnej a osvetovej činnosti v oblasti podvýživy. Od októbra 2011 sú na špecifickom pracovisku vyslaní dvaja experti na dobu 7. mesiacov, MUDr. J. Bodo, Mgr. A. Novotná, ktorí

zabezpečujú chod projektu. Rozhovory s nimi boli uverejnené vo viacerých médiách (napr. Slovenský rozhlas).

Viacerí členovia projektového tímu spracovali údaje z realizovaných aktivít a prezentujú ich na odborných fórach, konferenciách a seminároch zameraných na rozvojovú spoluprácu a tropické zdravotníctvo. Prof. A. Ondrušová, PhD., MPH. Bola **členkou delegácie ministra zahraničných vecí SR**, ktorý navštívil projekty Slovenskej republiky a mimovládnych organizácií zo SR v Južnom Sudáne a Keni a rozhovory s ňou boli uverejnené v denníku Pravda a v časopise Zahraničná politika. PhDr. L. Fabianová, PhD. bola pozvanou členkou odborného panela na medzinárodnej konferencii vo Varšave **Global Development and the EU new member states – time for a relaunch?**, ktorú organizovala Poľská humanitárna akcia (PAH) spolu s poľským think-tankom Global development Research Group, Poľsko. *(viac vo výročnej správe Katedry rozvojových štúdií a tropického zdravotníctva)*

Špecifické pracovisko spolupracuje pri viacerých aktivitách so **Združením Albert na podporu FZaSP TU**. V roku 2011 združenie podalo projekt zameraný na vzdelávacie aktivity v oblasti verejného zdravotníctva, ošetrovateľstva a sociálnej práce, ktorý však nebol schválený. Združenie však podporilo konkrétnu aktivitu v rámci schváleného projektu SAMRS 2011/02/10/ „ *Sociálno-zdravotnícka starostlivosť o podvyživené deti do 5. roku života a ich matky v regióne Kwale*“ . Šlo o preplatenie cestovných nákladov pre účastníkov tréningu pre komunitných zdravotníckych pracovníkov v oblasti starostlivosti o dieťa v kontexte podvýživy. Združenie Albert v roku 2011 podporilo z vyzbieraných finančných prostriedkov aj nákup nutričných prípravkov Unimix pre výživový program.

Počas roka sme sa ako špecifické pracovisko uchádzali o viacero projektov, podávali sme napr. projektový návrh na zníženie detskej podvýživy pre Nadáciu Billa Gatesa (PhDr. Fabianová, PhD., PhDr. Jančovič, PhD. , doc.PhDr. Žáková, PhD., Ing. V. Fráterová). Žiaľ neboli sme v tomto roku úspešní.

Využitie doterajších skúseností

Všetky teoretické a praktické poznatky aplikujú naši VŠ učitelia, vedeckí pracovníci vo výuke odborných predmetov v oblasti verejného zdravotníctva, ošetrovateľstva, laboratórnych metód a sociálnej práce. Predovšetkým v predmetoch zameraných na humanitárnu a rozvojovú pomoc, špecifické metódy terénnej sociálnej práce, tvorba a realizácia projektov, výchova k tolerancii, tropické verejné zdravotníctvo, ochrana zdravia, prevencia, ošetrovanie a liečba infekčných ochorení, pediatria, environmentálne zdravie, zdravie znevýhodnených komunit, medzinárodné verejné zdravotníctvo, atď.

Skúsenosti z projektov účastníci prezentovali vo vedecko-výskumných publikáciách (napr. medzinárodných odborných časopisoch), účastiach na odborných seminároch, kongresoch, konferenciách a iných odborných fórach.

K najvýznamnejším publikáciám spracovaným na základe praktických skúseností a výskumov v Keni v roku 2011:

- **Majdan, M. – Ilievova, L.:** Indoor air quality in rural settlements of Kwale district in Coastal Kenya – pilot study, In: Well Being, health and Humanity – common Values for both, students and Teachers, Fourthe interdisciplinary symposium, Trnava, 2011, ISBN 978 – 80-8082-479-2
- **Fabianová, L. (Jančovičová):** Psychosocial Aspects of People Living with HIV/AIDS In: Social and psychological aspects of HIV/AIDS and their ramifications, Gobopamang Letamo, Intech, Croatia, 2011, ISBN: 978-953-307-640-9
- **Jančovič, J.:** Keď príde na bezpečnosť... (Bezpečnosť humanitárnych a rozvojových organizácií a ich pracovníkov, Váry, Trnava, 2011, ISBN 978-80-89422-10-4

Počas roka viacerí členovia FZaSP TU spolupracovali na spracovávaní dát z bývalého detašovaného pracoviska v Nairobi, v Keni. Prof. MUDr. A. Ondrušová, PhD., MPH. A PhDr. L. Jančovičová, PhD. získali grant na vydanie odbornej publikácie o znižovaní podvýživy ako faktore podmieňujúceho pokles detskej úmrtnosti v Keni, ktorá bude vydaná v roku 2012. Na zbere dát priamo v teréne v Nairobi, sa minulý rok (2010) podieľali PhDr. Z. Kráľová, Mgr. L. Kováčová a Mgr. Z. Klocháňová. Na štatistickom spracovaní sa podieľali viacerí kolegovia PhDr. L. Pavelek, PhD., Mgr. J. Sokolová, Mgr. V. Gonšárová.

Skúsenosti a poznatky získané z realizácie a účasti na projekte v Keni sú špecifické, a preto sú cenným materiálom pre všetkých zúčastnených, ako aj ich aplikácia vo výučbe študentov odborov sociálnej práce, verejného zdravotníctva a ošetrovateľstva. V rámci SR nie je možné takéto poznatky získať.

Jednou z hlavných výhod realizovaného projektu je dlhodobá udržateľnosť jeho cieľov a zámerov. Špecificky výrazne prispievame a sme prispeli k zlepšeniu zdravotného stavu detí a matiek, čím sa zabezpečuje rast zdravej populácie. Prostredníctvom zdravotníckych preventívnych opatrení, akútnych chorôb vzrastá uvedomelosť obyvateľov žijúcich na hranici chudoby v starostlivosti o zdravie. Sprístupnením zdravotníckej starostlivosti sa výrazne zlepšujú hygienické návyky celej komunity, čo má pozitívny dopad na zlepšenie životného priestoru, v ktorom žijú. Sprostredkovanie sociálnych služieb a poradenstva taktiež prispieva k hľadaniu možností riešenia zložitej sociálnej situácie marginalizovaných vrstiev.

V nasledujúcom roku chceme na špecifickom pracovisku pokračovať v začatých aktivitách a naplňovať tak ciele, ktoré sme si stanovili aj prostredníctvom rozširovania spektra ďalších vzdelávacích, zdravotníckych a výskumných aktivít.

Všetky zahraničné pracovné cesty na špecifické pracovisko FZaSP TU boli financované z projektových prostriedkov Slovak Aid, Ministerstvo zahraničných vecí SR, zo špecifik z Ministerstva školstva SR, prostriedky APU D8 na príslušný rok.

Spracovala: PhDr. Lenka Jančovičová, PhD. (Fabianová) - vedúca špecifického pracoviska Keňa

Svojpomocná skupina dojčiacich matiek, máj 2011, Kwale

Pracovné stretnutie s hlavnou výživovou sestrou Fatmou, PhDr. Fabianová, PhD. , apríl 2011

Doc. PhDr. L. Ilievová, PhDr. Na operačnej sále v Kwale, február 2011

MUDr. J. Bodo s administrátorom nemocnice p. Shambem, Kwale, november 2011